

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Рівне – 2017

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Засновано у 2013 році

Рівне – 2017

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86
ББК 88

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 8 / упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2017. – 318 с.

**Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до
Переліку наукових фахових видань України з психології**
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016, № 1222) .

Свідоцтво про державну реєстрацію: **Серія КВ № 18713-7513 Р**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г.С. Костюка.

Лєволицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти ректор Вищої педагогічної школи м. Варшава (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Ставицький Олег Олексійович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка Степана Дем'янчука.

Немеш Олена Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової і педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Павелків Р. В., доц. Корчакова Н. В.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету ім. І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №4 від 30 березня 2017 року)

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

5. Luhmann Maik., Hawkey L. C. Age Differences in Loneliness From Late Adolescence to Oldest Old Age. // *Developmental psychology* – 2016. – May, 5. - <http://dx.doi.org/10.1037/dev0000117>
6. Lyubomirsky S., Tkach C., & Yelverton J. Pursuing sustained happiness through random acts of kindness and counting one's blessings: Test of two six-week interventions. Unpublished data, University of California, Riverside, Department of Psychology, 2004.
7. Pinquart M, Sorensen S. Influences on loneliness in older adults: A meta-analysis // *Basic and Applied Social Psychology*, 2001. – 23 – PP. 245–266.
8. Porges S.W. The Polyvagal Perspective // *Biological Psychology*. – 2007. – Feb; 74(2). – PP. 116–143.
9. Seligman, M.E.P. *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-Being*. – New York: Free Press, 2011. – 349 p.
10. Stephens, J.P., Heaphy, E, Dutton, J.E. High Quality Connections. In K, Cameron and G. Spreitzer (eds.). *Handbook of Positive Organizational Scholarship*, New York: Oxford University Press, 2011. (Chapter 29).

Oksentiuk N.V. MICRO-MOMENTS OF POSITIVITY RESONANCE

The article deals with the latest research of positive psychology in the field of emotions, where positive emotions are considered in the context of a dynamic living connection. The emotion when your body feels micro-moments of positivity resonance with someone else when there is a biological wave of well-being and mutual aid that is rolling two or more of the mind and body simultaneously – an understanding of love in terms of positive psychology. More micro-moments of love in daily life for a long time improves the function of the vagus nerve – a key channel that connects the brain to the heart. Eye contact leads to neural synchrony. Instead to be permanent, unconditional and limited by our close friends and family, love is based on «micro-moments» – short, powerful connections, that we can have with all kinds of other people. The more of these micro-moments we have, the better our relations will be we and we will be more healthy in general.

Laboratory tested data serve as an important basis for practical exercises on positive emotions, conducted by the author with university students. Expansion of positive points from these exercises teaches us to develop better relations and to be happy. These actions lead to significant long-term assets such as knowledge or relationships. Positively stained emotional experience helps us to see better prospects and opportunities (in career, life); increases our creativity and stress; we have a sense of harmony and happiness; helps to see the unique traits in others and to appreciate it; helps with self-regulation of the cardiovascular and immune systems that leads to positive changes at the cellular level.

Key words: positivity resonance, love, oxytocin, vagus nerve, neural synchrony, social ties.

УДК 316.647.7:316.723–053.6

В.Р. ПАВЕЛКІВ, В.М. ПАНАСЮК

ПРОЯВИ ОЗНАК ФАНАТИЗМУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА: НА ПРИКЛАДІ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР

У статті подано науково-теоретичний огляд вітчизняних та зарубіжних досліджень, присвячених проблемі вивчення соціально-психологічного феномену – «фанатизму». Виокремлюються власні характеристики фанатизму, виділено типологію та види. Наведено характеристику класифікаційних норм фанатизму як цілісної структури в умовах сучасного суспільства. Виокремлені автори, що вивчали проблематику фанатизму та його впливу на суспільство. Подана класифікація форм прояву фанатизму й визначений механізм їхньої реалізації. Здійснено акцентуацію уваги на розкритті змісту видів фанатизму, що формують молодіжні субкультури.

Ключові слова: молодіжне середовище, молодіжна субкультура, неформальні об'єднання, особливості субкультур, ідеологія, фанатизм.

В статье представлен научно-теоретический обзор отечественных и зарубежных исследований, посвященных проблеме изучения социально-психологического феномена - «фанатизма». Выделяются собственные характеристики фанатизма, типология и виды. Приведена характеристика классификационных норм фанатизма как целостной структуры в условиях современного общества. Определены авторы, изучавшие проблематику фанатизма и его влияния на общество. Представлена классификация форм проявления фанатизма и определен механизм их реализации. Осуществлена акцентуация внимания на раскрытии содержания видов фанатизма, что формируются под влиянием молодежных субкультур.

Ключевые слова: молодежная среда, молодежная субкультура, неформальные объединения, особенности субкультур, идеология, фанатизм.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується бурхливими політичними і соціальними перетвореннями, зміною моральних ідеалів, трансформацією соціальних стереотипів життєдіяльності. Політичні, економічні та екологічні фактори стають причиною масового психологічного дискомфорту населення, його дезорієнтації, розгубленості і, в кінцевому рахунку – масової дезадаптації. Процес стагнації сучасного суспільства, криза соціально-економічного, політично-правового та духовно-культурного розвитку зумовили процеси аномії, тобто дезінтеграції цінностей, соціальної

дезорганізації і виникнення різного роду девіацій молоді, що активізувала появу нових соціальних феноменів та інститутів у розвитку соціуму. Стрімкий розвиток сучасних технологій, глобалізація, яка формує не чіткість єдиного інформаційного простору, створює інтенсивне зіткнення полярних ідей та ідеологій; інтеграція, яка часто здійснюється як протистояння, – формують об'єктивні умови для розвитку фанатизму як соціально-психологічного феномену. Вихідною причиною фанатичних проявів, як правило, стає глибока соціальна криза, що породжує розпад соціальних зв'язків і форм суспільного життя, усталеність яких доти стримувала багатьох від свавільності та неприхованого егоїзму. В результаті порушується звична система соціальної стратифікації і маси людей опиняються в маргінальному, дратуючому їх стані [8]. Важливим фактором формування фанатичної свідомості є духовний вакуум, що створюється в результаті руйнування стабільних соціальних систем, стійких принципів, пріоритетів і цінностей, моральних орієнтирів, які характерні для традиційного суспільства. Фанатизм все частіше набуває масового характеру, що негативно впливає на соціально-психологічне здоров'я населення в цілому. Причиною масовості є підвищення почуття значимості і наповнення сенсом життя людини, яка є представником певного фанатського угруповання. Особливо наочно це явище проявляється у підлітків і юнаків, що не володіють стійкістю поглядів, переконань і моральних позицій. Внаслідок цього формується деформація світогляду, і як наслідок – зміна морально-ціннісних установок особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості формування та прояву фанатизму стали предметом досліджень багатьох сучасних вітчизняних та зарубіжних психологів-науковців, а також спеціалістів у галузі філософії, соціології, культурології. Дослідження різних аспектів фанатичної поведінки привертала увагу багатьох науковців. Існуюча теоретико-методологічна база з даної проблеми представлена різноманітними дослідженнями вчених, щодо яких: Дж. Дженсен, Дж. Сантаяні (фанатизм як прояв девіантної поведінки); А. Дель Лаго [14], П. Марш [15], О. Мейтін [7] (спортивний фанатизм); С. Бурлак, Дж. Джейкобс, Б. Кенелі, Дж. Конірс, А. Костенко, Т. Леоненко [5], Г. Лозко, К. Поттер, Г. Старшенбаум (релігійний фанатизм); М. Варій, В. Ким, Т. Латишева [4] (формування фанатизму під впливом молодіжних субкультур); В. Абраменкова, Ю. Бусел, Г. Гикава, Т. Гішгимулт, С. Небот, А. Мудрик, Т. Селецька [10], Т. Сливінська, С. Чернета, М. Шимановський, О. Шулдик, В. Щорс (вплив субкультури на формування особистості). Аналіз численних публікацій з проблем фанатизму показує, що специфіка прояву фанатичної поведінки, опис механізмів формування та форм прояву в контексті різних в молодіжних субкультур недостатньо розроблені. Подальше теоретичне осмислення і практичне рішення проблеми визначається потребою поглибленого вивчення особливостей даного соціального явища і його наслідків для всього суспільства.

Мета статті – проаналізувати особливості прояву ознак фанатизму як соціально-психологічного феномену у представників молодіжних субкультур. Виявити специфіку змісту та форм, умов і факторів, що сприяють розвитку фанатизму в молодіжному середовищі, а також дослідити проникнення різних видів фанатизму в молодіжну культуру.

У відповідності з поставленою метою були визначені наступні **завдання дослідження**:

- здійснити науково-теоретичний огляд досліджень, присвячених проблемі проявів фанатизму у представників молодіжних субкультур.
- підготувати теоретичну основу для формування механізмів профілактики і корекції асоціальної, аморальної, радикальної поведінки молоді в сучасних умовах

Вклад основного матеріалу дослідження. Теоретико-методологічний аспект досліджуваної проблеми характеризується наявністю системного протиріччя, що полягає в кардинально неминучій оцінці причин, характеру і наслідків проблеми. Дослідження проявів фанатизму в середовищі молодіжних субкультур варто розглядати з позицій психологічних, соціальних, культурних, філософських теорій, не висуваючи якусь одну концепцію в якості домінуючої. Перша група теорій (структурний функціоналізм, теорії аномії), які умовно можна назвати «об'єктивні» або «раціонально-логічні», актуальні з часів «класичного» етапу розвитку соціології, наголошує на детермінації факторів об'єктивного соціального становища, умов соціуму, а також можливістю діючими суб'єктами раціонально-логічної оцінки своїх соціальних дій (оцінка їх причин, характеру і наслідків). Друга група теорій (соціально-психологічні теорії) – «суб'єктивні» або «іраціональні», робить акцент на алогічній дії суб'єктів суспільства, як наслідку особливостей культури і суспільства, а також самої людської природи. Відповідно, соціальна дія представляється як іраціональна, алогічна, що частково оцінюється діючими суб'єктами своїх соціальних дій, а то і відсутністю оцінки як такої [12].

Фанатизм – складне і багатоаспектне явище сучасного суспільства. Розглянуті теорії важливі, перш за все, в евристичному аспекті, так як головним, чи не основним питанням, періодично постає перед дослідниками даної проблемної області, є причини захоплення молоді даним видом соціокультурної діяльності, а також фактори деструктивної, антисоціальної поведінки. Розглядаючи фанатизм як складову молодіжної субкультури варто визначити сутнісні ознаки цього поняття з концептуальних положень різних наук. Найбільш загальне визначення поняття «фанатизм» надає філософія – (лат. «fanum» – священне місце, храм) – беззастережне слідування переконанням, підпорядкування, яке супроводжується готовністю жертвувати собою, але в той самий час і від інших також вимагати безумовного підпорядкування [9]. Соціологія трактує фанатизм, як пристрасну відданість власним переконанням, поєднану з крайньою нетерпимістю до чужих поглядів [11].

У психології фанатизм – захоплення якою-небудь діяльністю, що досягає крайнього ступеня вираження з формуванням культу і створенням ідолів, з повним підкоренням людини і розчиненням індивідуальності [3]. Вітчизняний психолог М. Варій зазначає, що фанатизм – це жагуча відданість, прихильність ідеям, поглядам;

напрямок думок і дій фанатика [1]. Загальною характеристикою фанатизму є вироблення людиною стереотипу підкорення власних інтересів і прагнень інтересам конфесії, команди, колективу, групи, зосередження уваги і сил на підтримці ідола та надання йому всебічної й активної допомоги. Фанатський рух є особливим феноменом, який є персоналізацією соціальних і культурних характеристик суспільства. Символічність проявів поведінки є відображенням явища як цілісного й унікального конгломерату [2], соціально-психологічний феномен, що характеризує особистісну позицію і систему відносин особистості з референтними групами, відображає некритичний підхід індивіда до будь-якої інформації, яка в тій чи іншій мірі підкріплює його позицію, установки, уявлення і переконання, готовність до жертвовної поведінки в ім'я останніх незалежно від того, чи є подібна активність моральною або аморальною. Нерідко фанатизм носить національний, релігійний і ідеологічний характер і є базою різних асоціальних, а іноді і антисоціальних проявів на рівні не тільки малих, але і великих груп, зокрема молодіжних субкультур. В даний час субкультурні рухи набули значного розмаху у всьому світі і розглядаються не тільки з політичних позицій (як потенційний електорат), а й як істотний фактор розвитку суспільства; фактор, що визначає рівень духовно-морального розвитку, соціального здоров'я і якості життя сучасної молоді. На думку М. Брейка більшість субкультур молоді – це «колективні девіації», які мають різний характер та рівень відхилення від соціально-культурної та правової норми, та позбавлені ціннісної єдності всередині молодіжного середовища [13].

В даний час існує велика різноманітність молодіжних субкультур. Кожна з них має власні ознаки: канали і засоби спілкування, форми поведінки, звичаї, традиції, різні зовнішні атрибути. Представники молодіжних неформальних субкультур пропагують власну ідеологію, яку мають дотримуватися всі, без виключення, члени угруповання.

Відповідно до ідеології дослідники [4; 6] виділяють наступні категорії субкультур (табл. 1):

Таблиця 1

Категорії молодіжних субкультур

Тип субкультури	Вид субкультури	Основні представники	Зміст ідеології
Агресивні	Радикально-конструктивні	Футбольні хулігани	Молодіжні об'єднання навколо футбольних клубів, що характеризуються власною диференціацією та особливими рисами і класифікаційними нормами. Бажання довести свою (свої команди) перевагу за будь-яку ціну, що поєднується з агресією до всіх інших спортсменів і команд
		Екстремістські політизовані субкультури лівого і правого напрямів	Молодіжні політичні екстремісти ультра-правих та ультра-лівих поглядів
	Кримінальні	Скінхеди, гопники	Молодіжні групи кримінального напрямку, що пропагують агресивний стиль поведінки
Депресивні	Емоційно-чуттєві	Готи	Молодіжні групи, які культивують ідею смерті і «чорної естетики» як протест проти суспільства
		Емо	Культивують експресію і свободу вираження емоцій
		Панки	Субкультура, характерними особливостями якої є критичне ставлення до суспільства і політики
Гедоністичні	Романтико-ескапістські	Хіпі	Молодіжний рух, що пропагує мир і любов як протест проти сучасного суспільства
		Растамани	Пропагується свобода і незалежність. Характерне вживання наркотичних речовин.
Екстремальні	Розважальні	Скейтбордисти, сноубордисти, ролери	Любителі спортивного спорядження і обладнання. Захоплення небезпечними спортивними розвагами.

Ідеологія субкультурних угруповань деструктивно впливає на свідомість молоді. Вона апелює до потреби молодих людей виділитися з «сірої маси», тому часто заснована на поняттях, які суспільство не визнає або уникає (смерть, насильство, наркотики тощо). Найбільшу небезпеку становлять молодіжні субкультури, які пропагандують агресивний стиль поведінки: субкультури кримінального (гопники, скінхеди тощо) та радикально-конструктивного спрямування (екстремістські політизовані субкультури лівого і правого напрямів), оскільки передбачають насилля, жорстокість, невмотивовану агресію, а нерідко – навіть смерть підозрілих і ненадійних. Також, ці угруповання часто тягнуть за собою вживання алкоголю, наркотичних і психотропних речовин, безладних ставих стосунків.

У молодіжному середовищі небезпека впливу субкультур пов'язана, перш за все, з тим, що цінності, що руйнують фізичне і психічне здоров'я молодих людей, культивується за допомогою зовнішньої атрибутики, що впливає на естетичні смаки, а для молоді цей фактор є більш вагомим, ніж сенс пропагованої субкультурою ідеології. Залучення молоді в субкультурні рухи має негативні наслідки: знецінення моральних установок, негативне ставлення до життя, незадоволення суспільством, девіантна поведінка, деструктуризація структури особистості, дезорганізація тощо. Навіть ті субкультури, ідеологія яких не носить відтінку депресивності або агресивності, можуть бути пов'язані з невиправданим ризиком для життя і здоров'я (розважально-екстремальні субкультури) або зі зловживанням психоактивними речовинами (гедоністичні субкультури). Представники

подібних течій схильні до асоціальної поведінки та адитивної поведінки, особливу небезпеку становлять субкультури, ідеологія яких набула проявів фанатизму (поведінка фанатика (грец. «Φανατισμός» – «сліпа віра») розглядається як порушення домінуючих соціальних норм, маніакальне переслідування об'єкта або суб'єкта), які заохочуються, як наприклад трудовголізм або спортивний спосіб життя серед молоді [2]. Адже нерідко під егідою здорового способу життя, молоді люди спрямовують свою силу на джерела уявних загроз. Переконаність у тому, що «мета виправдовує засоби» нерідко супроводжується одностороннім поглядом на суть проблеми і присудження собі титулу «вирішальної ланки». Феномен фанатизму полягає в переконанні власної винятковості, своїх ідей, традицій, переконань у домінуванні над іншими. Фанатизм завжди супроводжується агресією і не може існувати без образу ворога; фанатизм не допускає співіснування різних ідей і світобачення. Фанатизм характеризується радикальністю і послідовністю проявів – максимальна жорстокість, максимальна впертість, максимальна відданість своїй ідеї [8].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Учасники молодіжних субкультур протиставляють себе суспільству, що знижує можливості їх соціалізації, професійної реалізації та особистісного зростання. Представники молодіжних субкультур характеризуються поступовою втратою соціальних і політичних інтересів, підміною морально-ціннісних орієнтирів зовнішніми правилами поведінки і способу життя, зниженням рівня критичності в сприйнятті нової інформації. У підсумку це загрожує молоді підвищеним ступенем ризику соціальної ізоляції, наркотизації, девіантної або суїцидальної поведінки. Ідеологія молодіжних субкультур поступово еволюціонує у прояви фанатизму, що призводять до негативних наслідків – руйнує суспільство. Прояви ознак поведінкового і світоглядного фанатизму у представників молодіжних субкультур детермінується низкою чинників, пов'язаних з домінуючою культурою і функціонуючою соціальною системою. В умовах сучасного суспільства, що трансформується, необхідний пошук нових форм, методів і методик теоретичного аналізу даної проблемної галузі дослідження. На сьогоднішній день існує потреба в подальшому вивченні субкультурних установок серед молоді і розробці стратегії молодіжної політики з профілактики негативних явищ, викликаних дією субкультурної ідеології.

Список використаних джерел

1. Варій М. Й. Загальна психологія : підруч. для студентів психолог. і пед. спец. / М. Й. Варій. – Київ : ЦУЛ, 2007. – 968 с.
2. Колмикова А. С. Образ футбольного фаната та фанатизму – як семіотичний простір культури / А. С. Колмикова // Вісн. Львів. нац. акад. мистецтв. – 2016. – Вип. 28. – С. 252-262.
3. Кулаков С. А. Диагностика и психотерапия аддиктивного поведения у подростков : учеб.-метод. пособие / С. А. Кулаков. – М. : Фолиум, 1998. – 70 с.
4. Латышева Т. В. Феномен молодежной субкультуры: сущность, типы / Т. В. Латышева // Социолог. исслед. – 2010. – № 6. – С. 93-101.
5. Леоненко Т. Є. Злочинність на релігійному ґрунті: феномен, детермінація, запобігання : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Т. Є. Леоненко – Запоріжжя, 2015. – 538 с.
6. Маркова Н. Е. Типология модификаций девиантного поведения в молодежных субкультурах / Н. Е. Маркова, Н. М. Римашевская, Н. Л. Смакотина // Народонаселение. – 2010. – № 1. – С. 85-97.
7. Мейтин А. А. Криминологическая характеристика преступлений, совершаемых футбольными болельщиками, и их предупреждение : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Мейтин. – Ростов н/Д, 2004. – 243 с.
8. Павленко В. П. Фанатизм: історичні та соціальні корені / В. П. Павленко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2008. – 184 с.
9. Пазиніч С. М. Філософія : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / С. М. Пазиніч. – Харків : Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв : Вид. Савчук О. О., 2014. – 380 с.
10. Селецька Т. В. Молодіжна субкультура: вплив на формування особистості / Т. В. Селецька, Т. О. Сливінська // Практ. психологія та соц. робота. – 2009. – № 12. – С. 58 – 66.
11. Фанатизм [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Фанатизм>. – Назва з екрана.
12. Якуба А. В. Поведенческий и мировоззренческий облик субкультур футбольных фанатов: теоретический аспект проблемы : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04 / А. В. Якуба. – Краснодар, 2015. – 151 с.
13. Brake M. The sociology of youth culture and youth subculture: Sex and drugs and rock'n'roll? / M. Brake . - London : Routledge & Kegan Paul, 1980. – 204 p.
14. Dal Lago A. Italian football fans: Culture and organisation. Football, Violence and Social Identity / A. Dal Lago and R. De Biasi. – London : Routledge, 1994. – 230 p.
15. Football violence in Europe. A report to the Amsterdam Group / Prepared by Giovanni Carnibella, Anne Fox, Kate Fox, Joe McCann, James Marsh, Peter Marsh. – Oxford, 1996. – 97 p.

References

1. Varij M. J. Zagal'na psihologija : pidruch. dlja studentiv psycholog. i ped. spec. / M. J. Varij. – Kyi'v : CUL, 2007. – 968 s.

2. Kolmykova A. S. Obraz futbol'nogo fanata ta fanatyzmu – jak semiotychnyj prostir kul'tury / A. S. Kolmykova // Visn. L'viv. nac. akad. mystectv. – 2016. – Vyp. 28. – S. 252-262.
3. Kulakov S. A. Diagnostika i psihoterapija addiktivnogo povedenija u подроствков : ucheb.-metod. posobie / S. A. Kulakov. – M. : Folium, 1998. – 70 s.
4. Latysheva T. V. Fenomen molodezhnoj subkul'tury: sushhnost', tipy / T. V. Latysheva // Sociolog. issled. – 2010. – № 6. – S. 93-101.
5. Leonenko T. Je. Zlochynnist' na religijnomu gruntі: fenomen, determinacija, zapobigannja : dys. ... d-ra juryd. nauk : 12.00.08 / T. Je. Leonenko – Zaporizhzhja, 2015. – 538 s.
6. Markova N. E. Tipologija modifikacij deviantnogo povedenija v molodjozhnyh subkul'turah / N. E. Markova, N. M. Rimashevskaja, N. L. Smakotina // Narodonaselenie. – 2010. – № 1. – S. 85-97.
7. Mejtin A. A. Kriminologicheskaja charakteristika prestuplenij, sovershaemyh futbol'nymi bolet'shnikami, i ih preduprezhdenie : dis. ... kand. jurid. nauk : 12.00.08 / A. A. Mejtin. – Rostov n/D, 2004. – 243 s.
8. Pavlenko V. P. Fanatyzm: istorychni ta social'ni koreni / V. P. Pavlenko. – Sumy : Vyd-vo SumDU, 2008. – 184 s.
9. Pazynich S. M. Filosofija : navch. posib. dlja studentiv vyssh. navch. zakl. / S. M. Pazynich. – Harkiv : Harkiv. derzh. akad. dyzajnu i mystectv : Vyd. Savchuk O. O., 2014. – 380 s.
10. Selec'ka T. V. Molodizhna subkul'tura: vplyv na formuvannja osobystosti / T. V. Selec'ka, T. O. Slyvins'ka // Prakt. psihologija ta soc. robota. – 2009. – № 12. – S. 58 – 66.
11. Fanatyzm [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupu: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Fanatyzm>. – Nazva z ekrana.
12. Jakuba A. V. Povedencheskij i mirovozzrencheskij oblik subkul'tur futbol'nyh fanatov: teoreticheskij aspekt problemy : dis. ... kand. soc. nauk : 22.00.04 / A. V. Jakuba. – Krasnodar, 2015. – 151 s.
13. Brake M. The sociology of youth culture and youth subculture: Sex and drugs and rock'n'roll? / M. Brake. – London : Routledge & Kegan Paul, 1980. – 204 p.
14. Dal Lago A. Italian football fans: Culture and organisation. Football, Violence and Social Identity / A. Dal Lago and R. De Biasi. – London : Routledge, 1994. – 230 p.
15. Football violence in Europe. A report to the Amsterdam Group / Prepared by Giovanni Carnibella, Anne Fox, Kate Fox, Joe McCann, James Marsh, Peter Marsh. – Oxford, 1996. – 97 p.

Pavelkiv V.R., Panasiuk V.M. THE FORM DISPLAYS OF FANATICISM LIKE A SOCIAL PHENOMENON: BASED ON EXAMPLES OF SOCIAL SUBCULTURES

This article talks about theoretical scientific review of native and foreign researches, devoted by sociological psychological phenomenon – «fanaticism». We can distinguish their own characteristics, the typology and types are selected. Exemplified the characteristics of fanaticism's norms like a whole structure in today's society. The authors who learned issues of fanaticism and the impact on society are exemplified. The classification of form displaying are submitted and the mechanism of their realization are defined. It is focused on the disclosure content of fanaticism types that are forming youth subcultures. It considers the psychological characteristics of subcultures as one of the driving forces of socialization. It is analyzed the term «subculture», filed a brief description of its main types and the influence of informal associations in values and moral standards of young people. Also, it is analyzed the relationship of informal groupings to form deviant behavior among young people. It is presented interpretation of the impact of ideology on the formation of youth subcultures fanaticism among young people. It is allocated and summarized the reasons that motivate young people to find themselves in youth associations.

Key words: youth, subculture, non-formal groups, specific of subcultures, ideology and fanaticism.

УДК 159.923 – 043.84

О.Б. ПЕТРЕНКО

ПРОБЛЕМА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У КОНЦЕПЦІЇ М.М. РУБІНШТЕЙНА

У статті схарактеризовано проблему самореалізації особистості у концепції М. М. Рубінштейна, з'ясовано, що гуманістичний характер концепції М. М. Рубінштейна проявляється у розумінні ним процесу виховання, заснованого на сутності індивідуальності людини, її самості, функціях «Я», соціально-правовій самосвідомості, самореалізації. Визначено, що об'єктом дослідження в спадщині ученого є процес виховання «цільної особистості», а предметом його ґрунтовного аналізу – формування морального потенціалу людини. Структурними компонентами концепції М. М. Рубінштейна є мета, яку він розумів як виховання в людині «цільної особистості»; зміст виховання, який визначав як об'єм і характер властивостей особистості, що досягається за допомогою вирішення завдань фізичного, морального, соціально-правового, естетичного, релігійного виховання. М. М. Рубінштейн обґрунтовував центральну для педагогіки психологічну категорію – «особистість», акцентуючи увагу на чотирьох іпостасях людини: природна істота, залежна від законів «загального царства природи»; соціальна істота, яка живе в умовах взаємодії з іншими людьми, суспільством, державою; член культурного цілого та «індивідуальна особистість» при цьому акцентував увагу на середовищі, родині, колективі як засобах виховання «цільної особистості».

Ключові слова: самореалізація, особистість, «цільна особистість», концепція, М. М. Рубінштейн, педагогічна психологія.

З М І С Т

Павелків Р. В. Формування та розвиток здатності до моральної рефлексії в процесі активного соціально-психологічного навчання молодших школярів	5
Артемова О. І. Вплив рівня розвитку креативності на адаптацію студента-першокурсника.....	10
Бабій М. Ф. Важливість здібностей у вербальній взаємодії педагогів.....	14
Березюк Т. П. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів на засадах компетентнісного підходу в контексті європейського простору вищої освіти.....	18
Богдан Ж. Б., Підбуцька Н. В. Мотиваційні предиктори спрямованості особистості.....	24
Борейчук І. О., Матухно Є. В. Використання фотоспогадів у позитивній мотивації індивіда	27
Бульчик Т. І., Мушкевич М. І. Психологічні особливості особистісного та сімейного функціонування учасників АТО.....	31
Бучко В. Б. Психологічні аспекти сприймання справедливості через призму культури бідності та багатства.....	36
Бушуєва Т. В. Взаємозв'язок особистісних особливостей та копінг-стратегій жінок у період дорослішання.....	41
Веремійчук Т. А. Психологічні особливості переживання кризи студентської молоді в Україні	46
Воробійов А. М., Демчук О. О. Медіа залежність як різновид психічних відхилень.....	49
Ганкевич О. В. Вплив психотравмуючих факторів на життєдіяльність молодих та зрілих подружніх пар.....	54
Главінська О. Д. Професійне самоусвідомлення та самовизначення студентської молоді у становленні особистісної суверенності.....	59
Грипич С. Н. Розвиток професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей в процесі навчання у ВНЗ	63
Грицюк І. М. Арт-терапія в роботі практичного психолога з дітьми, які мають емоційні порушення.....	67
Демчук О. О., Лазарчук В. В. Життєва компетентність як підґрунтя власної життєвої і професійної успішності.....	71
Демянюк О. Б., Косарєва О. І. Модальності світосприйняття як складова індивідуальної свідомості молоді.....	75
Дучимінська Т. І., Хлівна О. М. Роль лабораторного практикуму з психодіагностики та клінічної психології у виявленні проявів особистісної безпорадності студентів.....	79
Ivashkevych E. E. Psycholinguistic aspects of comic book narration.....	84
Івашкевич Е. Унікальність особистості та структура соціального інтелекту педагога.....	88
Камінська О. В. Система засобів подолання схильності до інтернет-залежності на основі ресурсного підходу.....	92
Карковська Р. І. Деструктивні позиції осіб з близького соціального оточення щодо вдів загиблих учасників АТО.....	96
Кирилова Д. С. Психологічна готовність до материнства в структурі життєвих смислів жінки: теоретико-методологічний аналіз.....	101
Кідалова М. М. Емоційні бар'єри студентів ВНЗ: психологічні особливості прояву в умовах адаптаційного періоду	105
Клочек Л. В. Розвиток уявлень про соціальну справедливість у дошкільному дитинстві	110
Корчакова Н. В. Егоїстична мотивація як перешкода у розвитку просоціальної поведінки підлітка	114
Котлова Л. О., Марчук К. А. Психологічні особливості творення поетичного тексту (за науковим трактатом І. Франка "Із секретів поетичної творчості").....	120
Коць М. О., Онопченко І. В., Озоровський І. В. Роль мотиваційних чинників у професійному самовизначенні підлітків з особливими потребами.....	124
Коширець В. В. Особливості надання психологічної допомоги особам з ПТСР	128
Крюкова Л. В. Критерії формування особливостей емоційної сфери молодшого школяра	133
Кряж І. В., Гранкіна-Сазонова Н. В. Довіра й емоційний інтелект як предиктори особистісного благополуччя студентів-психологів	137
Кузьмін В. В. Концептуалізація соціально-психологічних процесів виникнення, формування й розвитку спільноти дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, їх інтеграція в сучасне суспільство	143
Кулаков Р. С. Особливості впливу профільного навчання на вибір старшокласниками сфери майбутньої професійної діяльності	147
Кулакова Л. М. Психологічні особливості розуміння текстової інформації молодшими школярами в умовах навчальної діяльності	153
Лисак Н. О., Петренко Н. В. Теоретико-методологічні підходи щодо структури внутрішньоособистісного конфлікту в період юнацького студентського віку	157
Литвинчук Л. М. Оцінка індивідуальних особливостей трансперсональної поведінки залежних від опіоїдів	162
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Формування професійної ідентичності майбутніх учителів	167
Луценко О. Л., Габелкова О. Є. Конструювання методики схильності до низької фізичної активності – процедура та результати.....	171

Луцик Г. О. Чинники схильності підлітків до девіантної поведінки	175
Магдисюк Л. І. Психологічні особливості якості життя осіб з серцево-судинними захворюваннями.....	180
Mykhalchuk N. O., Yatsuryk A. O. The problem of understanding in psychology: philosophical and methodological background	184
Мушкевич М. І. Моделі організації психологічного супроводу сімей, які мають проблемних дітей	188
Назаревич В. В., Борейчук І. О. Фотографія як засіб ресурсування психоемоційного стану індивіда.....	192
Назарець Л. М. Особливості взаємодії у конфліктах та конструктивні прийоми їх подолання	197
Новік Л. О., Хупавцева Н. О. Вікові особливості становлення професійного іміджу особистості	202
Оксентюк Н. В. Мікромоменти позитивного резонансу	206
Павелків В. Р., Панасюк В. М. Прояви ознак фанатизму як соціального явища: на прикладі молодіжних субкультур	211
Петренко О. Б. Проблема самореалізації особистості у концепції М.М. Рубінштейна	215
Позднишев Є. В. Роль інструментів психотехнологій у формуванні та просуванні іміджу суб'єктів спортивної діяльності	220
Помилуйко В. Ю. Психологічні механізми розвитку ключових компетентностей у дорослому віці	225
Романюк В. Л. Дослідження психічного здоров'я особистості за рівнем тривожності	230
Рудюк О. В. Смыслодіяльна детермінація переживання кризи у безробітних.....	234
Рудь Г. В., Косарєва О. І. Психологічний аналіз прояву особистісних характеристик першокурсників	239
Савелюк Н. М. Психологічні аспекти проблеми взаємозв'язку релігійної активності та суб'єктивного благополуччя	244
Созонюк О. С. Розвиток професійного мислення майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.....	250
Ставицька О. Г., Ставицький Д. О. Динаміка змісту особистісно-мотиваційної сфери студентів за час навчання у вузі	254
Старинська Н. В. Адаптаційний потенціал як чинник професійної самореалізації особистості.....	259
Столярчук О. А. Динаміка професійного Я-образу майбутніх фахівців.....	263
Сторож О. В., Дружиніна І. А. Психологічні особливості адаптації та творчої реалізації особистості у соціумі	268
Ткаченко О. А. Аналіз факторів професійного саморозвитку як підгрунтя самопроекування учителів.....	272
Ткачишина О. Р. Психологічна безпека особистості та явища стереотипізації у сучасному інформаційному середовищі	277
Федоренко Р. П., Лех Т. Л. Аналіз особливостей ставлення сучасних підлітків до "груп смерті" та небезпечних ігор у соціальних мережах	281
Фенина О. Я. Проблема рефлексії та рефлексивності особистості у становленні професійного самоменеджменту	286
Хомич І. С. Самооцінка дитини молодшого шкільного віку як передумова забезпечення контролю за діяльністю з точки зору нормативних критеріїв.....	291
Шаповал І. М. Дослідження психологічних чинників формування професійної ідентичності студентів-психологів.....	295
Шкарлатюк К. І., Сойко О. В. Медитативні казки як ресурс особистісного розвитку дитини з психофізичними порушеннями.....	300
Яцюк Н. О. Особливості морального розвитку молодших школярів у сучасних умовах	304
Відомості про авторів	312

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Упорядники:
проф. **Павелків Р. В.**, доц. **Корчакова Н. В.**

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 20.04.2017 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Замовлення № 27042015 Наклад 300

Віддруковано засобами різнографічного друку
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету
33027, Рівне, вул. С.Бандери, 12; тел.: 0-362-26-48-83

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 8 / упоряд.
Р. В. Павелків ; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне :
РДГУ, 2017. – 318 с.

УДК 159.9+316.6
ББК 88

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017